

Тема 7. Економічне районування як передумова до регіонального управління

Зміст:

- 7.1. Сутність та функції економічного районування
- 7.2. Ієрархія економічних районів, їх основні типи та комплексний розвиток
- 7.3. Економічне районування України як основа її регіонального розвитку
- 7.4. Адміністративно-територіальний устрій України

7.1. Сутність та функції економічного районування

суспільний територіальний поділ праці, який формує виробничу спеціалізацію окремих територій

Основою формування економічних районів є:

виробничі цикли

розвиток системи внутрішніх та міжрайонних зв'язків

Об'єктивними передумовами формування економічних районів є:

- ✓ природні ресурси;
- ✓ особливості економіко-географічного положення території;
- ✓ система розселення;
- ✓ чисельність населення;
- ✓ територіальна організація виробництв;
- ✓ виробничий потенціал;
- ✓ спеціалізація господарства;
- ✓ рівень господарського освоєння території.

Економічний район — це географічно цілісна територіальна частина народного господарства країни, яка має свою виробничу спеціалізацію, міцні внутрішні економічні зв'язки і нерозривно зв'язана з іншими частинами суспільним територіальним поділом праці.

**На формування економічних районів
впливають фактори:**

Економічні

Природні

Історичні

Основними серед факторів формування економічних районів є:

1. Головним районоутворюючим фактором у кожній країні є **суспільний територіальний поділ праці**.

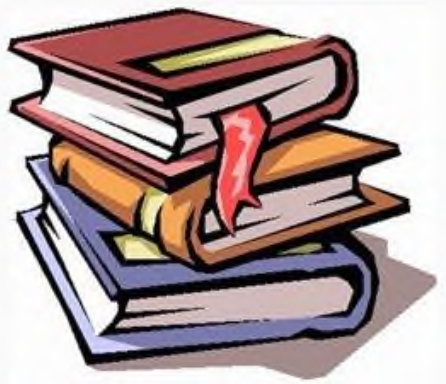
2. **Територіальні виробничі комплекси (ТВК)** як сукупність однорідних або тісно зв'язаних між собою різних виробництв, розташованих на певній території.

3. **Природні умови і ресурси** як основа розвитку спеціалізованого господарства району та існування й розвитку інших компонентів продуктивних сил даної території.

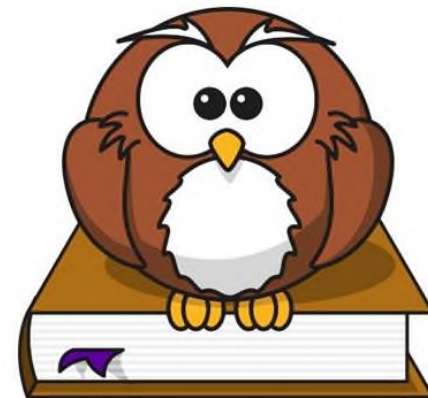
Основними серед факторів формування економічних районів є:

4. **Особливості економіко-географічного положення території району** обумовлюють формування спеціалізації його господарства, характер та рівень розвитку економічних зв'язків;

5. **Районоутворюючі центри** — великі міста, економічні центри з потужним виробничим та інфраструктурним потенціалом;

6. **Форми територіальної організації виробництва** — промислові, інфраструктурні та агропромислові райони, центри, промислові та транспортні вузли, локальні форми територіальної організації господарства регіону;

Основними серед факторів формування економічних районів є:

7. Суспільно-політичний (державний) устрій – це політико-територіальна організація держави, що характеризується статусом її територіальних одиниць, формою їх правових відносин між собою та з державою загалом. Є унітарний чи федеративний.

8. Адміністративно-територіальний устрій – це внутрішній поділ території держави на адміністративно-територіальні одиниці з метою раціональної її управління.

Економічне районування — це науково обґрунтований поділ країни на економічні райони, що склалися історично або формуються внаслідок розвитку продуктивних сил на основі суспільного поділу праці.

Основні принципи економічного районування:

чітко визначене економіко-географічне положення;

наявність сформованого виробничого комплексу з вираженою спеціалізацією

економічне тяжіння до районоформуючого центру

непорушність меж адміністративно-територіального устрою;

суспільна цілісність території, що ґрунтується на взаємопов'язаності всіх її компонентів;

Основні принципи економічного районування:

перспективність діяльності людини, що дає можливість пов'язувати інтереси регіону з державними інтересами;

ефективна міжнародна спеціалізація, що характеризується вигідними зовнішніми зв'язками;

пропорційний розвиток на основі внутрішніх зв'язків;

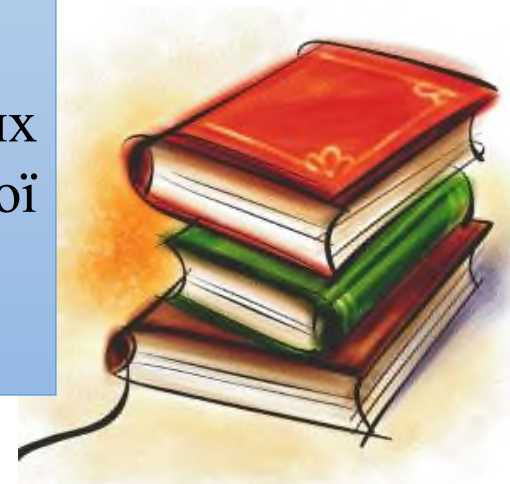
єдність соціально-економічної регіоналізації та адміністративно-територіального устрою;

соціальна та екологічна ефективність процесу життєдіяльності населення

Критеріями процесу регіоналізації мають бути:

- ✓ наявність вузлової проблеми як єдності природи, виробництва і людей;
- ✓ відтворюваність процесів господарської діяльності, їхня ефективність і просторова локалізація;
- ✓ врахування значення міст як центрів господарських вузлів, центрів і пунктів при формуванні районів;

- ✓ рівень сформованості та інтенсивності зв'язків;
- ✓ імовірність новобудов, освоєння природних ресурсів з урахуванням вимог екологічної безпеки;
- ✓ рівень життя населення.

Основні функції економічного районування:

- ✓ створення економічної основи для територіального управління господарством регіонів;
- ✓ вдосконалення територіальної структури господарства;

- ✓ формування й реалізація державної регіональної економічної політики;
- ✓ обґрунтування вибору доцільних варіантів розміщення компонентів продуктивних сил;

Основні функції економічного районування:

- ✓ обґрунтування розвитку територіально-виробничих комплексів;
- ✓ підвищення ефективності використання ресурсного, виробничого і науково-технічного потенціалу;

- ✓ сприяння аналізу, діагностиці та прогнозуванню регіонального розвитку;
- ✓ створення основи для розробки і реалізації територіальних комплексних програм і схем природокористування, схем розвитку і розміщення продуктивних сил та розселення населення.

Типи економічних районів:

Галузеве районування

- вивчає особливості розміщення і проблеми розвитку окремих складових продуктивних сил та галузей виробництва

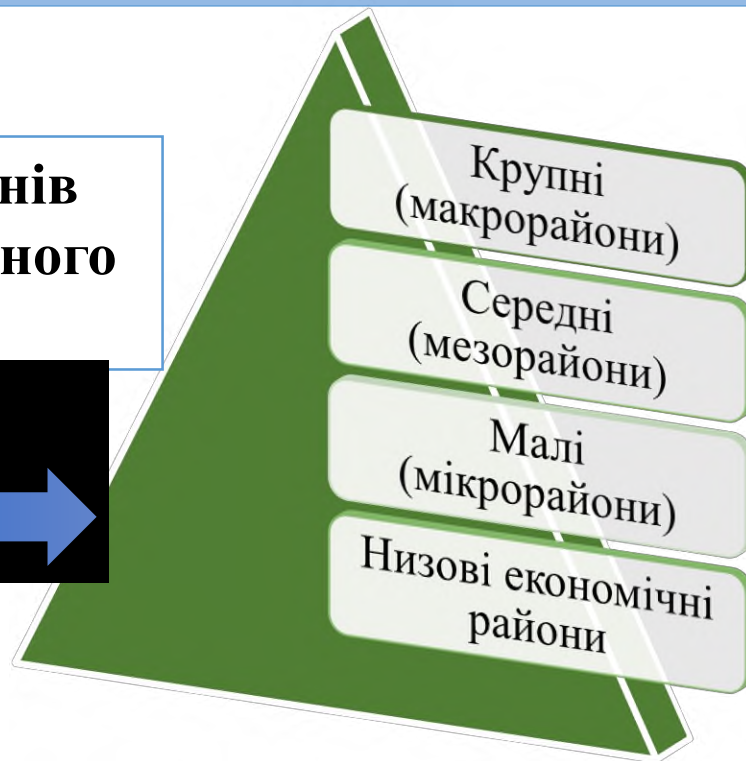
Інтегральне районування

- розглядає всю сукупність продуктивних сил території як регіональний виробничий комплекс, в основі якого знаходяться територіально-виробничі комплекси різних рівнів та ступенів сформованості

Типи економічних районів:

Галузевий район – це територія з підвищеною концентрацією виробництва продукції (чи наданні послуг) відповідної галузі, що характеризуються специфічними місцевими умовами, їх структурою, проблемами і перспективами розвитку, його територіальною організацією і положенням в системі міжгалузевого господарського комплексу.

**Види економічних районів
(згідно ієрархії інтегрального
районування)**

Типи економічних районів:

Крупний (інтегральний) економічний район

- великий економічний район, цілісний територіально-виробничий комплекс, об'єднує певні групи адміністративно-територіальних одиниць.

Середній (інтегральний) економічний район

- підрайон крупного економічного району, окреслений межами адміністративної області або автономної республіки.

Малий район (мікрорайон)

- господарські комплекси у адміністративних районах з суто місцевими економічними зв'язками; територія відповідає території декількох адміністративних районів, окреслених в межах області.

Низовий адміністративно- господарський район

- охоплює території адміністративних районів, наприклад, місто може розглядатися як низовий адміністративно-господарський район.

Комплексний розвиток району – це доцільна технологічно-економічна і соціальна збалансованість розвитку всіх галузей діяльності людини у відповідності з умовами та ресурсами району та потребами країни.

Ефективність комплексного розвитку району обчислюється за формулою:

$$K\phi = \frac{E - I}{I} \times \frac{Dp}{Dk} \div \frac{\sum Cp}{\sum Ck};$$

де **Kφ** – коефіцієнт ефективності;
E – вартість продукції, вивезеної з району;
I – вартість продукції, ввезеної до району;
Dp, Dk — споживання продукції на душу населення відповідно в регіоні та країні в цілому;
Ck, Cp — середньогалузева собівартість одиниці продукції в спеціалізованому регіоні та по країні.

** якщо результат < 100% - то комплексність економічно ефективна. 266*

7.3. Економічне районування України як основа її регіонального розвитку

Мережа економічних районів — це результат економічного - система економічних районів різного рангу та типів, яка відображає територіальну організацію господарства країни.

Економічне районування за часів СРСР:

- Донецько-Придніпровський район;
- Південно-Західний район;
- Південний район.

У 1993 р. у праці “Регіонально-цілісний підхід в економіці” було обґрунтовано поділ України на **5 макро-районів**:

1) *Центрально-Український* (Київська, Чернігівська, Житомирська, Черкаська та Кіровоградська області);

2) *Донбас і Нижнє Придніпров'я* (Донецька, Дніпропетровська, Луганська і Запорізька області);

3) *Слобідська Україна* (Харківська, Сумська і Полтавська області);

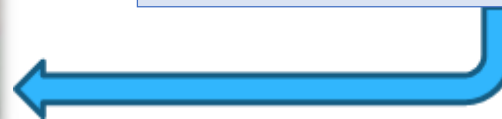

У 1993 р. у праці “Регіонально-цілісний підхід в економіці” було обґрунтовано поділ України на **5 макро-районів**:

4) Придніпровський (Автономна Республіка Крим, Одеська, Миколаївська та Херсонська області)

5) Західно-Український (Рівненська, Волинська, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Хмельницька, Закарпатська, Чернівецька області).

У 1995 р. Радою по розвитку продуктивних сил НАН України запропоновано поділити Україну на **9 економічних районів**:

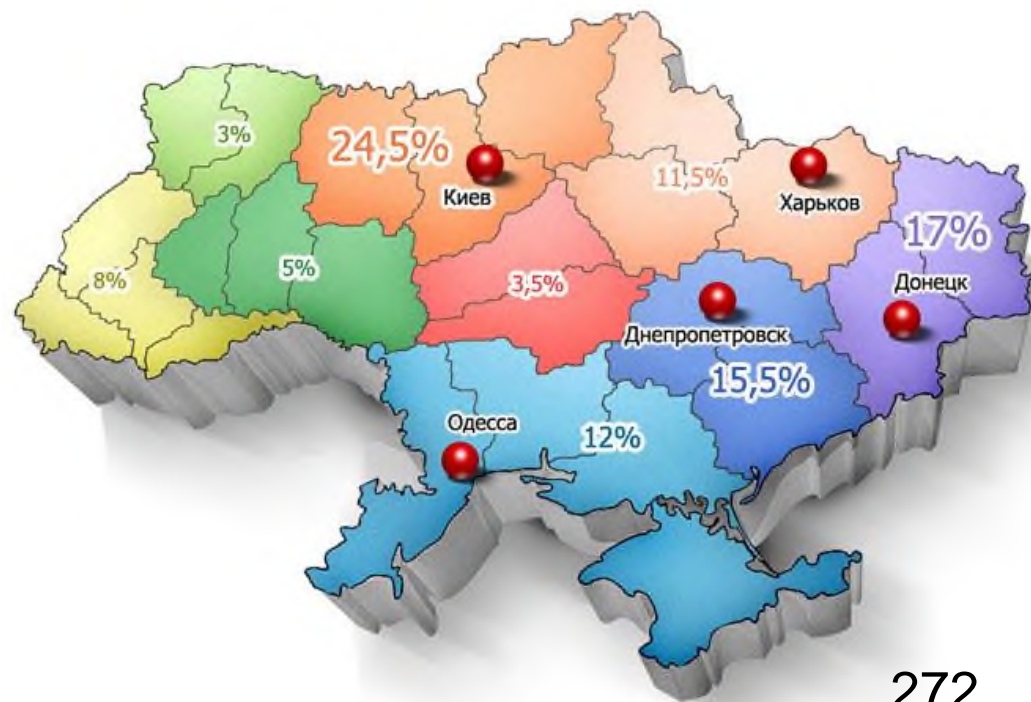
Враховуючи необхідність здійснення державної регіональної економічної політики, Кабінет Міністрів України у 1998 р. вніс на розгляд Верховної Ради України проект Закону України “Про концепцію державної регіональної економічної політики”, в якому пропонується мережа економічних районів України в такому складі:

1. Донецький економічний район (Донецька і Луганська обл.);
2. Придніпровський економічний район (Дніпропетровська, Кіровоградська і Запорізька обл.);
3. Східний економічний район (Полтавська, Сумська, Харківська обл.);
4. Центральний економічний район (Київська, Черкаська обл. та м. Київ);
5. Поліський економічний район (Волинська, Житомирська, Рівненська, Чернігівська обл.);
6. Подільський економічний район (Вінницька, Тернопільська і Хмельницька обл.);
7. Причорноморський економічний район (Автономна Республіка Крим, Одеська, Миколаївська та Херсонська обл.);
8. Карпатський економічний район (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська і Чернівецька обл.).

4. Адміністративно-територіальний устрій України

Тривалий період часу в Україні діяло таке адміністративне районування: у складі республіки є АР Крим, 24 області, два міста республіканського підпорядкування — м. Київ та м. Севастополь, 490 районних центрів та 178 районів у містах.

Однією з головних ознак формування економічного (соціально-економічного) району є наявність великого міського центру (ядра), до якого тяжіє територія району.

Децентралізація - це передача повноважень та фінансів від державної влади органам місцевого самоврядування.

Закладено положення **Європейської хартії місцевого самоврядування**

Законодавче підґрунтя для докорінної зміни системи влади та її територіальної основи на всіх рівнях почало формуватися у 2014 р.

Перший етап децентралізації в Україні 2014-2019 роки

Другий етап децентралізації в Україні 2020-2021 роки

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ 2015-2018

найважливіші цифри першого етапу реформи

876 ОТГ*

вже створено в Україні

9 млн

людей мешкають в ОТГ

у 5-7 разів

у середньому зросли бюджети ОТГ

6298

проектів розвитку інфраструктури вже реалізовано в ОТГ за рахунок державної субвенції

На **165,4 млрд грн** зросли власні доходи місцевих бюджетів: з 68,6 млрд грн у 2014 до 234 млрд грн у 2018

2565

сільських старост працюють в ОТГ

123

сучасних центрів надання адміністративних послуг створено в ОТГ

1,5 млн га

земель с/г призначення за межами населених пунктів отримали ОТГ у власність

1170

громад скористалися механізмом співробітництва для реалізації спільних проектів

753

опорні школи та їхніх філій створено в регіонах

1228

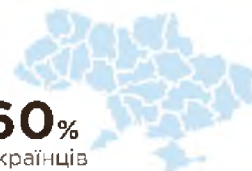
їхніх філій створено в регіонах

Більше **20** міжнародних проектів сприяють децентралізації в Україні

60% українців вважають децентралізацію потрібною реформою

у 39 разів збільшилася державна підтримка розвитку регіонів та громад: з 0,5 млрд грн у 2014 до 19,37 млрд грн у 2018

* ОТГ - об'єднана територіальна громада

Другий етап децентралізації в Україні 2020-2021 роки

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ

- 1** ЗАТВЕРДЖЕННЯ НОВОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОСНОВИ ДЛЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ НА РІВНІ ГРОМАД І РАЙОНІВ
- 2** ПЕРЕДАЧА (ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ) ПОВНОВАЖЕНЬ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ОРГАНАМ МС ТА ЇХ РОЗМЕЖУВАННЯ МІЖ РІВНЯМИ І ОРГАНАМИ ЗА ПРИНЦИПОМ СУБСИДІАРНОСТІ
- 3** СТВОРЕННЯ НАЛЕЖНОЇ РЕСУРСНОЇ БАЗИ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ МС
- 4** ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ СЛУЖБИ В ОМС ТА ОВВ
- 5** УПОРЯДКУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ТА НАГЛЯДУ ЗА ЗАКОННІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ОМС
- 6** РОЗВИТОК ФОРМ ПРЯМОГО НАРОДОВЛАДДЯ: ВИБОРІВ, РЕФЕРЕНДУМІВ
- 7** УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ КООРДИНАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНИХ ТА МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Децентралізація:
Новий етап

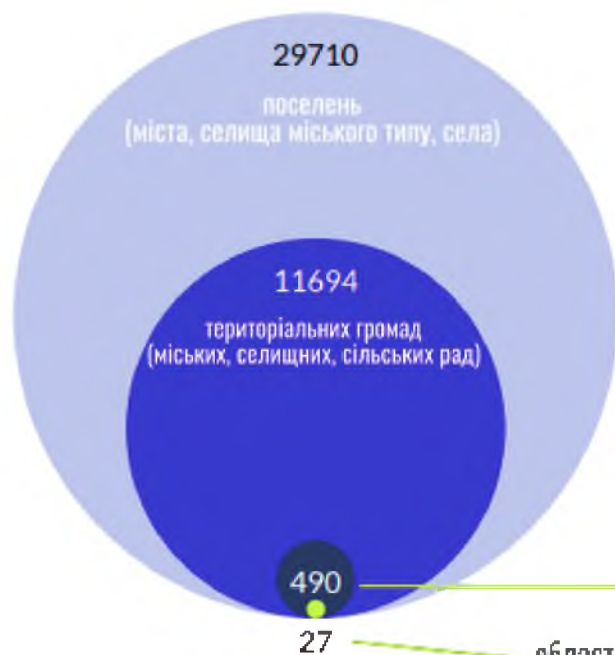
Україна

трансформація
адміністративно-
територіального устрою

Адміністративно-територіальний устрій

до 2020 року

2020 рік

Україна

новий адміністративно-територіальний устрій

136 районів

(у т.ч. 17 знаходяться на тимчасово окупованих територіях України)

1 469
територіальних громад

(у т.ч. 31 територіальна громада знаходиться на тимчасово окупованих територіях України, без врахування міст із спеціальним статусом Києва та Севастополя)

затвердження адміністративних центрів та територій територіальних громад АР Крим буде виконано після деокупації

Нові райони утворено Постановою Верховної Ради України від 17.07.2020 №8907-IX

Адміністративні центри та території територіальних громад в області затверджені розпорядженнями Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 № 707-П

603,7

тис. км. кв. - площа території України

29 710

населених пунктів

41 902,4

тис. осіб - населення України*

* за даними держстату, станом на 01.01.2020, без врахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополь

Область	№, тис. населених сіл	№, тис. сіл, в яких є райони	райони	територіальні громади
 Вінницька	1 545,4	26,51	6	63
 Волинська	1 031,4	20,14	4	54
 Дніпропетровська	3 176,6	31,91	7	86
 Донецька	4 131,8	26,57	8	66
 Житомирська	1 208,2	29,83	4	66
 Закарпатська	1 253,8	12,78	6	64
 Запорізька	1 687,4	27,18	5	67
 Івано-Франківська	1 386,1	13,90	6	62
 Київська	1 781,0	26,13	7	69
 Кіровоградська	933,1	24,59	4	49
 Луганська	2 135,9	26,81	8	37
 Львівська	2 512,1	21,63	7	73
 Миколаївська	1 119,9	24,60	4	52
 Одеська	2 377,2	33,31	7	81
 Полтавська	1 387,0	28,75	4	60
 Рівненська	1 153,0	20,05	4	64
 Сумська	1 068,2	23,83	5	51
 Тернопільська	1 038,7	13,82	3	55
 Харківська	2 658,5	31,42	7	56
 Херсонська	1 027,9	28,46	5	49
 Хмельницька	1 254,7	20,65	3	60
 Черкаська	1 192,1	20,90	4	66
 Чернівецька	901,6	8,10	3	52
 Чернігівська	991,3	31,67	5	57
 АР Крим	1 000,5	31,40	10	**

* Дані за 2019 рік, ** Дані за 2017 рік